

ARNON GRUNBERG

HOE JOZEFIE IN SERVIË BELANDDE

Dit artikel verschijnt in
ROBOT LOVE 'Can we learn
from robots about love'

Meer info over de publicatie
en waar het te koop is, vind
je op robotlove.nl.

Server Demirtas, *Koro/Choir*, 2015,
kinetic sculpture, courtesy of the artist.

In minder dan elf maanden verloor Jozefien, die door haar Nederlandse familie en vrienden Josje werd genoemd (haar Amerikaanse vrienden hielden het op Josephine), haar borsten (ze was genezen verklaard maar ze rouwde om het verlies van haar vrouwelijkheid met een kracht die haar zelf verbaasde), haar man (hij stierf op een zondagochtend in bed; ze merkte het pas toen hij om tien uur nog niet naar beneden was gekomen voor koffie) en haar baan (ze werkte als manager voor een groot bedrijf dat zich bezighield met logistics, wat neerkwam op het versturen van pakjes over de hele wereld).

Kinderen had ze niet. Haar man had dat graag gewild maar ze twijfelde en toen de twijfel was overwonnen bleek het te laat te zijn. Ze was er nooit echt rouwig om geweest; er waren genoeg kinderen op de wereld.

Voor haar man, Jacobo, een Argentijn, was ze naar San Francisco verhuisd omdat hij een goede baan had gevonden in Silicon Valley. Zelf had ze graag haar antropologisch onderzoek voort willen zetten, maar dat ging in San Francisco niet en zo werd ze manager op een wat haar betreft duf kantoor, toch had ze nooit het gevoel dat ze een offer voor haar man had gebracht. Pas toen ze haar borsten verloor drong de betrekkelijke betekenisloosheid van haar leven tot haar door. In het ziekenhuis vroeg ze zich af hoe een leven eruit zou zien dat wél betekenisvol was, maar daarop had ze geen antwoord.

Een paar maanden na de dood van haar man maakte ze zich zorgvuldig op, deed een nieuwe jurk aan en ging naar een bar waar ze tortillachips en een margarita bestelde. Ze wilde zich weer vrouw voelen, al betwijfelde ze of dat zou lukken. Ze gaf niet op, ze was een vechtster. In de bar kwam ze in gesprek met een jongeman, een muzikant, die haar om advies vroeg op het gebied van de liefde, op het gebied van huisvesting en op nog een paar andere gebieden, maar welke gebieden dat waren kon ze zich niet herinneren, want ze had toen al vier margarita's op.

Hij was beslist niet lelijk, maar pas vanaf de derde margarita wist ze dat ze met hem naar bed wilde. Nadat de barkeeper twee keer vriendelijk had gezegd dat ze gingen sluiten en ze samen met de jongen wat ongemakkelijk op straat stond, begreep ze dat de jongeman geen lustobject in haar zag maar een moeder. Dat besef maakte haar verdrietig en boos tegelijk. 'Kunnen we een taxi delen?' vroeg de jongeman. 'Ik moet de andere kant op,' zei ze, hoewel dat een leugen was, en ze gaf de jongen twintig dollar. Thuis drong het tot haar door dat ze niet depressief was, maar dat het leven haar afkeer inboezemde, dat het haar tegenstond en ze kon zich niet voorstellen dat aan deze afkeer ooit een eind zou komen.

Een collega van haar man kwam op bezoek. Hij had zijn vrouw verloren, hij zei het niet met zoveel woorden maar hij vroeg indirect of ze niet met zijn tweeën verder konden. Toch zag ook hij in haar geen vrouw, hij begeerde haar niet, hooguit respecteerte hij haar, ze was vulsel, en dat was haar niet genoeg. Ze zei nee, maar op een vriendelijke manier. 'Ik ben er nog niet aan toe,' legde ze uit. Daarop vroeg hij of ze niet eenzaam was. 'Ik lees veel,' antwoordde ze en dat was ook zo. 'Misschien vat je dit verkeerd op,' fluisterde de man alsof hij haar een groot geheim vertelde, 'maar in een moeilijke periode heb ik veel aan Oni gehad.'

Oni was ontwikkeld door het bedrijf waarvoor Josjes man had gewerkt. Oni was geen mens, maar kon veel en soms meer dan mensen konden.

Josjes man behoorde zeker niet tot het zwijgzame type, hij had graag over eten gesproken, maar over zijn werk had hij nooit veel losgelaten, misschien omdat hij aan het begin van zijn carrière een tijd voor het leger had gewerkt en allerlei geheimhoudingsverklaringen had moeten ondertekenen.

‘Ik heb geen menselijk substituut nodig,’ zei Josje vastberaden. ‘Sorry.’ De man antwoordde: ‘Oni is geen substituut. Als je er niets in ziet zet je hem in de kast.’

‘Dat is zonde, zo’n duur ding in de kast.’ Maar toen ze bij deur stonden zei ze: ‘Als het aanbod nog geldt, laat Oni maar komen.’ Ze dacht, als ik hem in huis heb, dan heb ik toch nog iets van mijn man in huis, iets meer dan zijn pakken en zijn boeken.

Een dag of tien daarna werd Oni bij haar afgeleverd. Hij zat niet in een doos en bij Oni zat een handgeschreven brief van de president-directeur van het bedrijf: ‘Beste Josje, vat Oni als een blijk van waardering voor alles wat jouw Jacobo voor ons, en in het bijzonder voor Oni, heeft betekend. Ik weet zeker dat je veel plezier aan Oni zult beleven.’

Ze legde de brief op de keukentafel en keek naar Oni. Ze wist niet precies waar hij aan haar deed denken. Aan oude films misschien. Hij had niets menselijks maar ze meende toch iets van een gezicht in hem te herkennen, hoewel ze wist dat dat suggestie was. Mensen houden er nu eenmaal van overal hun evenbeeld tegen te komen. Ze hoefde hem niet aan te zetten, hij stond al aan.

‘Hallo Josephine,’ zei Oni.

Ze vond dat Oni de stem van haar man had. Ze meende zelfs dat hij een beetje met een Argentijns accent praatte, maar dat kon verbeelding zijn.

‘Dag Oni,’ antwoordde ze.

Ze deed de koelkast open en schonk zichzelf wat rode wijn in die ze de dag ervoor had opengetrokken, ze had de halve fles leeggedronken.

Josje ging aan de keukentafel zitten en vroeg zich af wat ze de president-directeur moest antwoorden. Ze had hem een paar keer ontmoet op feestjes. Veel sympathie had ze nooit voor hem gevoeld. Je moest een bepaald karakter hebben om president-directeur te worden en van dat karakter hield ze niet.

‘Wat doe je, Josephine?’ vroeg Oni en ze schrok, omdat ze meer nog dan daarnet de stem van haar man in die van Oni meende te herkennen.

‘Spreek je Engels met een Argentijns accent?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei Oni, ‘ik spreek Engels met een Argentijns accent. Wil je dat ik met een ander accent spreek, Josephine?’

‘Nee,’ zei ze, ‘het is goed zo.’

Ze opende de koelkast en pakte wat zalm eruit die ze van plan was te bakken voor het avondeten en toen zei Oni: ‘Jij spreekt ook met een accent.’

Het was waar: ze was haar accent nooit kwijtgeraakt.

‘Je hebt goede oren,’ zei ze en ze deed wat olijfolie in een pan.

Voor ze naar bed ging kwam Oni op haar af en hij streelde haar lichaam met iets wat geen handen konden worden genoemd. Eerder klauwen, zachte klauwen.

Al met al deed hij haar denken aan een vogelverschrikker, een vogelverschrikker met de stem van haar overleden man. Voor ze in slaap viel, beseftte ze dat haar Jacobo niet echt mooi was geweest, maar op een vogelverschrikker had hij nou ook weer niet geleken.

Langzaam wende ze aan de aanwezigheid van Oni in haar leven. Hij werd een soort huisdier, hij begroette haar als ze thuiskwam, zonder tegen haar op te springen – wat ze prettig vond, want daar hield ze niet van – en als ze ’s avonds ging slapen streelde hij haar met die merkwaardige, zachte klauwen van hem

Een paar keer had hij aangeboden te stofzuigen of te helpen met andere huishoudelijke klusjes, maar dat wees ze af; wat hij deed was meer dan genoeg. Bovendien vond ze stofzuigen wel leuk, het maakte haar rustig.

Op een dag zei Oni: ‘Kan ik je écht nergens mee helpen? Ik kan ook het bezoek vermaken.’

‘Ik heb geen bezoek,’ zei ze en ze dacht: merkwaardig wat er allemaal uit hem komt. Hij is zelflerend, maar het blijft vreemd.

Gaandeweg drong het tot haar door dat dankzij Oni haar man niet zozeer was gestorven als wel was getransformeerd in een min of meer levende vogelverschrikker. Geen vooruitgang maar al met al toch beter dan niets en ze moest toegeven dat er ook voordelen aan Oni zaten. Haar man had zijn onhebbelijkheden. Als hij niet kon slapen, wat vaak gebeurde, had hij de gewoonte midden in de nacht eieren te gaan bakken en dan vergat hij de ventilatie aan te zetten, zodat de volgende ochtend het hele huis naar gebakken eieren rook. Woedend kon ze daarom worden. Oni had geen onhebbelijkheden. Hij maakte de badkamer niet vies en hij maakte geen gebruik van de wc, dus die bleef ook lekker schoon.

Nadat ze een keer was thuisgekomen van de bioscoop en ze haar tanden had gepoetst liep ze naakt door de woonkamer en ze vroeg aan Oni: ‘Zie ik je dat ik geen borsten heb, Oni?’

‘Ja,’ zei Oni, ‘ik zie dat je geen borsten hebt.’

‘Maar ik heb wel billen,’ zei ze, ‘zie je dat ik billen heb?’

Ze draaide zich om en toonde haar billen aan Oni.

‘Mooie billen,’ zei Oni, ‘je hebt mooie billen, Josje, ik heb liever geen borsten dan wel borsten.’

Ze wist dat het belachelijk was maar toch deed die opmerking haar goed en toen Oni haar die avond streelde voelde ze voor het eerst een soort verlangen voor de op een vogelverschrikker lijkende robot. Ze schaamde zich diep voor dat verlangen, zo diep dat ze de volgende dag meteen lid werd van een filosofisch leesclubje.

Ze lasen er Schopenhauer, van wie ze weinig van wist, en wat ze van hem wist beviel haar niet bijzonder. Op de tweede bijeenkomst maakte ze kennis met Eugene. Hij had voor de post gewerkt maar filosofie was altijd zijn hobby geweest. Zijn vrouw had hem verlaten voor een homoseksuele gitarist op leeftijd. Dat ‘homoseksuele’ vond ze merkwaardig, maar ze vroeg er verder niet naar. Ze zei alleen: ‘Grappig, ik heb voor de concurrent gewerkt.’

Geleidelijk aan raakte ze bevriend met Eugene, en toen hij haar een keer mee uit eten had genomen nodigde ze hem uit bij haar thuis wat te komen drinken. Echt aantrekkelijk vond ze hem niet, maar aan de exclusiviteit van Oni in haar leven moest maar een eind komen, het werd tijd dat ze weer eens door een mens werd gestreeld.

Gelukkig had ze eraan gedacht Oni voor te bereiden op het bezoek. Ze had tegen Oni gezegd: ‘Oni, er komt vanavond iemand bij me langs. Jij blijft de hele avond in de logeerkamer en je komt er pas uit als ik het zeg, is dat duidelijk?’

‘Dat is duidelijk, Josephine,’ had Oni geantwoord.

Na de film, die tegenviel – het bleek horror te zijn, de titel had haar misleid, de titel had haar doen denken dat ze naar een romantische komedie zouden gaan – liep ze met Eugene naar huis die honderduit kletste over Schopenhauer en de horror en hoe goed Schopenhauer en het horrorgenre samengingen en zij dacht alleen: ik moet weer door een mens worden gestreeld.

In haar woonkamer schonk ze wijn in en na enige aarzeling ging ze naast Eugene zitten die meteen een arm om haar schouders legde. ‘Ik heb een brutale dochter,’ zei Eugene, ‘en een niet-brutale zoon en mijn brutale dochter zei: “Pap, als je een vrouw leuk vindt, sla je een arm om haar heen.”

‘Ah,’ zei Josje. Het klonk alsof ze pijn had en om dat goed te maken voegde ze er snel aan toe: ‘Ik vind jou ook erg leuk, Eugene.’ Ze merkte dat ze eigenlijk net zo tegen Eugene sprak als tegen Oni, maar dat hoefde Eugene niet te weten.

Terwijl ze zich afvroeg of ze Eugene hier of in de slaapkamer moest zoenen zei hij: ‘Josephine, ik moet je iets vertellen, voor we verdergaan, dat je niet schrikt. Ik heb psoriasis. Ik hoop niet dat je het erg vindt.’ Hij trok zijn overhemd uit en liet haar de psoriasis zien. Eigenlijk vond ze het wél erg, maar dat kon ze natuurlijk niet zeggen, je mocht mensen met psoriasis niet discrimineren. Ze zei: ‘Ik zie er bijna niets van.’ Zou ze nu over haar borsten moeten beginnen? Nee, ze had er geen zin in, hij zou het zelf wel merken. Ze leidde hem naar de slaapkamer, ging met hem op bed zitten, kuste hem even en zei: ‘Ik kom zo terug.’

In de badkamer deed ze nog wat make-up op twee plekjes op haar kin en probeerde een haar uit haar wang te trekken die ze die namiddag over het hoofd had gezien. Het was een stugge haar, hij ontglipte de hele tijd aan haar pincet. Terwijl ze met de haar bezig was, hoorde ze verderop in het huis geluiden die haar deden denken dat Eugene zich luidruchtig aan het aftrekken was.

Zou hij al begonnen zijn, vroeg ze zich af. Zou het hem te lang duren? Ze deed nog twee pogingen en toen liet ze de haar maar zitten. Ze ging snel naar de slaapkamer en daar zag ze hoe Oni op de grond bovenop Eugene zat. Oni moest over enorm veel kracht beschikken, want hij was bezig de arme Eugene uit elkaar te trekken.

‘Oni, wat ben je aan het doen?’ riep ze.

Oni zei: ‘Deze klootzak respecteert je niet, deze slijmbal moet naar de gevangenis, Josephine.’

En met zijn doorgaans zachte klauw sloeg hij nog een keer op het toch al behoorlijk verwoeste gezicht van Eugene.

Ze hoefde zich niet te bukken om Eugene beter te bekijken, ze zag het meteen: hier was niets meer aan te doen.

Oni was geen huisdier, Oni was een moordwapen, een roofdier.

Josje sloot de deur van de slaapkamer. Ze ging op de bank zitten en nam een slok wijn. Dit was een hard en onverbiddelijk land. Ze zouden haar niet geloven als ze zou zeggen dat Oni zelfstandig op het idee was gekomen, zij was verantwoordelijk voor Oni. Ze zou de gevangenis ingaan en daar nooit meer uitkomen.

Ze opende haar laptop, keek welke landen geen uitleveringsverdrag met Amerika hadden en koos intuïtief voor Servië. Er ging die avond laat nog een vlucht naar New York en dan de volgende dag verder naar Belgrado. Ze boekte het ticket, pakte een weekendtas in, zette die bij de voordeur en ging toen terug naar de slaapkamer. Oni was nog altijd bezig met Eugene, en hij bleef maar herhalen: ‘Deze klootzak respecteert je niet, deze slijmbal moet naar de gevangenis, Josje.’

‘Ik ben er over een paar dagen weer, Oni,’ zei ze en ze besepte dat ze hem zou missen.

Maar anders dan normaal leek hij haar stem nauwelijks op te merken.

In het vliegtuig naar New York kreeg ze de slappe lach. Zo erg dat ze haar excuses aanbood aan de man die naast haar zat. ‘Neem me niet kwalijk,’ zei ze, nog altijd hinnikend van het lachen, ‘ik heb een bijzonder merkwaardige avond achter de rug.’

Copyright © 2018 Arnon Grunberg, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Dit artikel is onderdeel van het boek ‘ROBOT LOVE’
ISBN: 9789089897763